

Nr 45.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående indragning av telegrafullmäktige m. m.; given Stockholms slott den 4 januari 1927.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

C. Meurling.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1927.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför departementschefen, statsrådet Meurling:

På sätt chefen för finansdepartementet förut denna dag i innevarande års statsverksproposition vid behandlingen av för flera huvudtitlar gemensamma frågor erinrat hava särskilda sakkunniga den 12 november 1926 framlagt av riksdagen i skrivelse den 20 april 1926, nr 154, begärd utredning beträffande fullmäktigsystemet inom statsförvaltningen och de affärsdrivande verken.

Bland de institutioner, som de sakkunnigas utredning avser, äro järnvägsfullmäktige, telegrafullmäktige, ledamöterna i vattenfallsstyrelsen, järnvägsrådet och postsparbanksfullmäktige. Till vinnande av underlag för utredningen hava de sakkunniga hos vederbörande ämbetsverk anhållit om upp-

gifter och yttranden beträffande nämnda institutioner samt härutöver i vissa fall inhämtat ytterligare upplysningar.

Över de sakkunnigas förslag har statskontoret den 28 november 1926 avgivit utlåtande, därvid statskontoret förklarar sig icke hava något att erinra mot förslaget i de delar, varom här är fråga.

I fråga om ledamöterna i vattenfallsstyrelsen och järnvägsrådet hava de sakkunniga icke föreslagit någon ändring vare sig beträffande antal, ställning eller ersättning, och jag saknar alltså anledning att nu ingå på frågan om dessa institutioner. Jag kommer därför att i det följande endast behandla telegraffullmäktige, järnvägsfullmäktige och postsparbanksfullmäktige, beträffande vilka de sakkunniga föreslagit ändringar, och kommer jag därvid att i fråga om var och en av dessa institutioner i korthet redogöra för dess ställning och verksamhet.

1. **Telegraffullmäktige.** Genom beslut av statsmakterna år 1907 förstärktes telegrafstyrelsen från och med år 1908 med två utom telegrafverket utsedda fullmäktige. Beträffande dessa fullmäktige, vilka av Kungl. Maj:t förordnas för en tid av högst tre år, stadgas i gällande instruktion för telegrafstyrelsen bland annat följande:

Telegraffullmäktig åligger att såsom ledamot av telegrafstyrelsen meddela upplysningar och råd samt deltaga i överläggning uti ärende, vid vars avgörande i styrelsen han är närvarande (§ 17). Telegraffullmäktige skola efter kallelse av generaldirektören vara närvarande vid föredragning av ärenden, som avse telegrafverkets organisation, samt frågor rörande grunderna för personalens avlöningsförhållanden ävensom vid viktigare beslut i ärenden av företrädesvis praktisk-ekonomisk innebörd, såsom upphandlingar av materiel och effekter för belopp överstigande 50,000 kronor per post, inköp och bebyggande av fastigheter eller större om- och tillbyggnader å fastigheter, verkställande av nya, dyrbarare stationsinredningar, inrättande eller indragning av centraltelefon- eller telegrafstationer, utförande av nya, mera betydande telefon- eller telegrafanläggningar, uppförande av fasta radiostationer, taxefrågor av principiell betydelse, anslag att äskas hos riksdagen, stater för telegrafverkets driftkostnader samt telegrafverkets årsberättelser (§ 24).

För telegraffullmäktige bestämdes år 1907 ett årligt arvode av 3,000 kronor, vilket genom beslut av 1919 års riksdag höjdes till 4,000 kronor.

Enligt från telegrafstyrelsen till de sakkunniga lämnade uppgifter hava telegraffullmäktige under nedannämnda år deltagit i följande antal sammanträden och i handläggningen av nedan angivna antal ärenden:

Ar.	Antal sammanträden.	Antal ärenden.	År.	Antal sammanträden.	Antal ärenden.
1913	17	79	1922	17	37
1917	33	257	1923	20	59
1920	23	136	1924	14	44
1921	20	84	1925	13	33
			1926 (t. o. m. 31 aug.)	9	29

Denna uppgift har begränsats att avse *dels* tiden från och med år 1920, då telegrafstyrelsen undergick viss omorganisation, i det att bland annat antalet byråer, som dittills utgjorts av administrativa byrån, linjebyrån, radiobyrån och trafikbyrån, utökades med förrådsbyrån och kameralbyrån, *dels ock* två tidigare år, varav ett före och ett under krigstiden, nämligen åren 1913 och 1917. Under år 1913 utgjordes byråerna endast av tre, nämligen administrativa byrån, linjebyrån och trafikbyrån. Radiobyrån tillkom under år 1916.

Mellan sammanträdena hava, enligt vad telegrafstyrelsen meddelat, fullmäktige haft att studera handlingar i vissa större frågor före dessas behandling vid styrelsens bord. Dessutom hava vid ett par tillfällen fullmäktige, på generaldirektörens önskan och för egen information, deltagit i inspektionsresa, som generaldirektören och vederbörande byråchef företagit.

Till telegrafullmäktige hava under åren 1908—1926, förutom arvoden, i resekostnads- och traktamentsersättning utbetalts tillhopa 12,884 kronor 26 öre.

Såsom svar å vissa av de sakkunniga framställda frågor har *telegrafstyrelsen* huvudsakligen anfört:

Enär telegrafverkets arbetsuppgift vore i högsta grad beroende av olikartade och växlande konjunkurer och omständigheter, som icke kunde förutses eller för någon avsevärd framtid ens beräknas, kunde telegrafstyrelsen svårigen bedöma, huruvida tendens till ökat eller minskat anlåtande av telegrafullmäktige kunde anses förefinnas.

Då den erfarenhet, som styrelsen vunnit vid samarbetet med telegrafullmäktige, vore god och styrelsen för sin del funnit sig hava haft nytta av fullmäktiginstitutionen, hade denna institution från telegrafverkets synpunkt visat sig hava motsvarat avsikten med dess inrättande, i följd varav skälen därför fortfarande vore bärkraftiga och behov av densamma alltjämt föreläge.

Med denna uppfattning om institutionens nytta för staten i den förvaltningsgren, som telegrafstyrelsen hade om händer, kunde styrelsen dock icke bedöma, huruvida från allmänintressenas sida svårigheter eller olägenheter av något slag skulle yppa sig vid en eventuell begränsning eller fullständig avveckling av institutionen i fråga, men styrelsen hölle före, att det även från nämnda intressens synpunkt icke vore önskligt, att en dylik begränsning eller avveckling skedde.

Något uppslag till andra utvägar för lekmäns deltagande i telegrafstyrelsens arbete, om nuvarande former för sådant deltagande skulle anses böra ändras, vore styrelsen icke i tillfälle att giva.

I fråga om eventuell begränsning av kostnaderna för fullmäktiginstitutionen ville styrelsen först och främst framhålla, att, då det med institutionens inrättande av statsmakterna avsedda ändamålet var att *dels* representera de statsfinansiella intressena och *dels* taga hänsyn till telegrafverkets praktiska affärsverksamhet, antalet telegrafullmäktige borde vara minst två. Vidare ansåge styrelsen, att det fasta arvudet, vars nuvarande storlek syntes lämplig, givetvis borde föredragas framför en ersättning, beräknad för sammanträdesdag eller för visst arbete eller dylikt. Styrelsen föreställde sig nämligen, att fullmäktig, avlönad i den nuvarande formen, skulle till verkets fördel känna sig på ett fastare sätt knuten vid arbetet och därigenom bliva mera

intresserad av sin uppgift. Likaså behövde då ej den allmänna besparings-synpunkten göra sig gällande vid fullmäktiges inkallande till behandling av frågor i sådana fall, där den för telegrafstyrelsen gällande instruktionen icke uttryckligen föreskrev deras deltagande.

De sakkunniga hava i denna fråga anfört följande:

Vid prövning av behovet av en lekmanrepresentation vid telegrafstyrelsens sida fölle det omedelbart i ögonen, att det med telegrafverket närmast jämförbara statliga affärsföretaget postverket icke såsom sådant hade en fullmäktiginstitution vid sin sida; de s. k. postsparbanksfullmäktiges arbetsuppgifter vore ju begränsade till vissa postsparbanks- och postgiroärenden. Det borde vidare framhållas, att såväl statens järnvägar som vattenfallsstyrelsen hade att i viss utsträckning räkna med konkurrens från andra företagare. I motsats härtill måste det sägas, att såväl telegrafverket som postverket intoge en monopolställning såsom affärsföretag. Sistnämnda företag torde jämväl i det hänseendet vara likartade, att förhållandet mellan företaget och allmänheten vore ungefärligen detsamma. Det kunde därför ifrågasättas, om behov av en lekmaninstitution föreläge i högre grad för telegrafstyrelsen än för generalpoststyrelsen.

De sakkunniga ville härefter erinra om de skäl, som huvudsakligen föranledde telegraffullmäktiges knytande till verket. I första hand var tanken den, att Kungl. Maj:t skulle genom fullmäktige utöva viss uppsikt över telegrafverkets verksamhet samt att därvid kunde från Kungl. Maj:ts kansli avlyftas handläggning av en del tillämpningsfrågor. Man hade därvid i sikte, att, om utvecklingen hunnit så långt, att ett kommunikationsdepartement funnes, inom detsamma fackkunskapen i telegrafärenden givetvis vore genom en byrå företrädd inför regeringen och således inrymd i ett av dennas närmaste organ; då vore också utgångspunkten en helt annan, och förhållandena skulle då antagligen ordnas annorlunda. Detta skäl för anordnande av fullmäktiginstitutionen — att en departementsbyrås uppgift skulle tillsvidare fyllas av de utav Kungl. Maj:t utsedda telegraffullmäktige — föreläge icke vidare, då från och med den 1 juli 1920 ett kommunikationsdepartement inrättats, däri en byrå hade att bland annat handlägga telegrafärenden.

Telegraffullmäktiges inrättande stod även i samband med strävandet att åt telegrafverket giva en organisation, som vore mera avpassad efter verkets huvudsakligen industriellt-ekonomiska verksamhet och underlättade en affärs-mässig förvaltning därav. Otivelaktigt hade under den sedermera förflutna tiden till verket knutits en tjänstemannastab av praktisk läggning, vadan verkets skötsel i mycket stor omfattning bedreves efter fullt affärsmissiga principer.

Dessa fullmäktige hade förväntats skola tillföra telegrafstyrelsen en fond av erfarenhet, som i åtskilliga fall kunde komma att bliva av stort värde för styrelsen och verket i dess helhet. Vid förarbetena avsågs, att fullmäktige skulle medverka vid handläggningen av en hel del mångskiftande ärenden men deltaga i sammanträden i regel icke oftare än en gång i månaden. Då de sakkunniga med utgångspunkt härifrån granskat de lämnade uppgifterna om telegraffullmäktiges verksamhet, hade de i fråga om de i ekonomiskt hänseende mera normala åren kunnat konstatera, att antalet sammanträden varit ungefär så stort som förutsatts, men att antalet ärenden icke varit så betydande, som man haft anledning att förvänta. Mellan sammanträdena hade fullmäktige haft att studera handlingar i vissa större frågor före dessas behandling vid styrelsens bord; dessutom hade vid ett par tillfällen fullmäktig deltagit i inspektionsresa. Omfattningen av fullmäktiges arbete kunde med stöd härav icke sägas vara avsevärd. De ärenden, i vilkas hand-

läggning fullmäktige deltagit, hade till övervägande del varit upphandlingsfrågor och endast i ringa utsträckning sådana ärenden — såsom taxefrågor och dylikt — vilka mera direkt berörde den stora allmänheten, ehuru väl sistnämnda förhållande kunde hava berott därpå, att frågor om taxeändringar så sällan uppkommit; år 1923 förelåg senast till behandling dylika ärenden under fullmäktiges medverkan.

Om lekmän skulle kunna på ett effektivt sätt deltaga i telegrafverkets löpande förvaltning, borde de vara fastare knutna till verket än vad fallet vore med telegraffullmäktige. Ett tillgodoseende av önskemål i denna riktning skulle emellertid kräva en organisationsändring. De sakkunniga ville icke heller förorda, att denna tanke nu upptoges till övervägande, då de icke vore övertygade om behovet under nuvarande förhållanden av ett fastare lekmannainflytande i telegrafstyrelsen och icke hade tillgång till det material, som skulle erfordras för stödande av ett sådant förord.

Att någon mera betydande olägenhet skulle yppa sig vid en eventuell indragning av telegraffullmäktige torde enligt de sakkunnigas mening icke vara att befara. De ärenden, i vilkas handläggning telegraffullmäktige huvudsakligen deltagit, torde under nuvarande förhållanden lika väl kunna avgöras av telegrafstyrelsen utan biträde av särskilda lekmän. Vad anginge frågor om taxeändringar och dylika allmänheten mer eller mindre direkt berörande ärenden, vore det intet tvivel, att önskemål i dessa ämnen kunde från näringsammanslutningarna eller deras organ — såsom handelskamrarna och Sveriges industriförbund — framföras utan förmedling av telegraffullmäktige. En indragning av telegraffullmäktige skulle enligt de sakkunnigas mening icke innebära ett sönderbrytande av telegrafstyrelsens organisation på samma sätt, som skulle bliva fallet, därest en motsvarande åtgärd vidtoges beträffande ledamöterna av vattenfallsstyrelsen.

Vidkommande slutligen de statsfinansiella intressen, som den ene av de båda fullmäktige skulle företrädesvis bevaka, kunde de sakkunniga icke finna, att dessa i nämnvärd grad vore beroende av ett i nuvarande form organiserat lekmannainflytande inom telegrafstyrelsen.

Vid sådant förhållande och då vissa av de skäl, som anfördes för institutionens inrättande, icke vidare syntes bärkraftiga, samt de sakkunniga icke av telegrafstyrelsens yttrande blivit övertygade om behovet och nyttan ur statens och det allmännas synpunkt av ifrågavarande lekmannainstitution, hava de sakkunniga tillstyrkt, att telegraffullmäktige indragas.

Slutligen hava de sakkunniga, vidkommande det till telegraffullmäktige nu utgående arvodet, uttalat, att detta arvode, som till sitt belopp senast fastställdes år 1919, syntes efter nuvarande penningvärde och med hänsyn till omfattningen av telegraffullmäktiges arbete vara avsevärt högre än vad som borde utgöra skäligen ersättning för fullmäktiges arbete.

I avgiven reservation har en av de sakkunniga, herr L. J. Carlsson-Frosterud, på anförda skäl förklarat sig varken kunna biträda förslaget om fullständig avveckling av telegraffullmäktiginstitutionen eller kunna förorda nedsättning i fullmäktiges antal. Däremot har reservanten med biträdande av de sakkunnigas uttalande om det nuvarande arvodets storlek föreslagit en nedsättning av detsamma till 1,500 kronor för år.

Av utredningen i ärendet framgår, att telegraffullmäktiges sakkunskap på senare år i allt mindre utsträckning tagits i anspråk vid förvaltningen av

telegrafverket. Verkets karaktär och den organisation, det numera har, torde också göra detsamma mindre beroende av den möjlighet till närmare beröring med det allmänna affärlivet, som fullmäktiginstitutionen varit avsedd att bereda. Det vill därför synas, som om något större behov av en vid telegrafverket knuten fullmäktiginstitution icke längre förefinnes. Med hänsyn härtill och på de av de sakkunniga anförda skäl anser jag mig böra förorda, att telegrafullmäktige indragas. Då de nuvarande telegrafullmäktige äro förordnade för en tid av tre år, räknat från och med den 1 januari 1926, lärer med indragningen få anstå till ingången av år 1929.

Vid bifall till förenämnda förslag skulle för telegrafverket inträda en årlig kostnadsbesparing av 8,000 kronor förutom resekostnads- och traktamentsersättningar.

2. Järnvägsfullmäktige. Genom beslut av statsmakterna år 1907 ställdes från och med år 1908 vid järnvägsstyrelsens sida två järnvägsfullmäktige jämte en suppleant för dem. Järnvägsfullmäktige och suppleanten för dem förordnas av Kungl. Maj:t för en tid av två år, dock att, för det fall att två fullmäktige samtidigt skola förordnas, förordnandet för den ene av dem meddelas för en tid av tre år. Beträffande dessa fullmäktige stadgas i gällande instruktion för järnvägsstyrelsen huvudsakligen följande:

Järnvägsfullmäktig ävensom, vid förfall för någon av järnvägsfullmäktige, suppleanten för dem åligger att såsom ledamot i styrelsen meddela upplysningar och råd samt deltaga i överläggning uti ärende, vid vars avgörande i styrelsen han är närvarande (§ 23). Järnvägsfullmäktige och vid förfall för någon av dem deras suppleant skola efter kallelse av generaldirektören vara närvarande vid föredragning av ärenden, som avse järnvägsförvaltningens organisation, samt frågor rörande grunderna för personalens avlöningsförhållanden, så ock vid viktigare beslut i större ärenden av företrädesvis praktisk-ekonomisk innebörd, såsom större upphandling av kol, torv, räler, rullande materiel med mera, förvärvande av vattenfall för statens järnvägars räkning, anläggning av ny statsbana, inköp av enskild järnväg för statens räkning, mera betydelsefulla avtal med utländska transportförvaltningar, taxe- och samtrafiksfrågor av principiell betydelse, de årliga sommar- och vintertidtabellerna vid statens järnvägar, anslag till nya byggnader och anläggningar av större omfattning samt till större om- och tillbyggnader vid de trafikerade järnvägarna, kostnadsstat vid statens järnvägar samt koncessioner å enskilda järnvägar (§ 37).

Järnvägsfullmäktiges arvode, som år 1907 bestämdes till 5,000 kronor för år, höjdes genom beslut av 1919 års riksdag till 6.000 kronor.

I detta sammanhang torde böra erinras, att den s. k. statsbaneekonomi-kommissionen i sitt betänkande, del II, föreslog, att ledningen av statens järnvägars förvaltning borde anförtros åt en järnvägsstyrelse, sammansatt av generaldirektören och ett antal från andra verksamhetsområden hämtade kunniga och skickliga män, samt att besluten inom denna styrelse borde i alla frågor av vikt och större ekonomisk räckvidd fattas kollegialt genom omröstning. I sitt utlåtande den 22 mars 1923 över berörda betänkande ställde sig järnvägsstyrelsen avvisande mot detsamma samt framhöll därvid bland annat, att syftemålet att i förekommande större och betydelsefulla ärenden

från utom verket varande män tillföra styrelsen en större fond av erfarenhet enligt styrelsens mening enklast och smidigast kunde vinnas genom ett vidgat deltagande i förvaltningen från fullmäktiges sida.

Enligt från järnvägsstyrelsen till de sakkunniga lämnade uppgifter hava antalet sammanträden med järnvägsfullmäktige under årens lopp ökat. Medeltalet per år, som under åren 1908—1913 var 7, utgjorde under åren 1914—1919 16 och under åren 1920—1925 22. Under tiden $\frac{1}{1}$ — $\frac{20}{9}$, 1926 hava hållits 41 sammanträden. I dessa siffror har järnvägsstyrelsen ej inräknat sådana avgöranden, där vederbörande fullmäktiges mening allenast under hand inhämtats, varjämte vid bedömande av fullmäktiges arbete hänsyn måste tagas därtill, att anseelig tid för fullmäktige ofta måste tagas i anspråk både före och efter sammanträdena dels för studium av avgivna förslag i de mestadels stora ärenden, däri fullmäktiges medverkan påkallas, dels för inhämtande av utredningar och upplysningar i respektive ärenden och dels för deltagande i samråd, som före eller efter sammanträdena i förekommande fall må erfordras. Antalet ärenden, i vilkas handläggning järnvägsfullmäktige deltagit, har växlat. Minsta antalet har varit 36 (1912) och största 227 (1921); under tiden $\frac{1}{1}$ — $\frac{20}{9}$, 1926 hava fullmäktige deltagit i 52 ärenden. Sammanlagda antalet ärenden har under tiden $\frac{1}{1}$ 1908— $\frac{20}{9}$, 1926 varit 1,742, varav 1,162 upphandlingsärenden, 69 ärenden rörande organisationsfrågor m. m., 66 koncessionsärenden, 172 ärenden rörande ekonomiska frågor, 54 järnvägsbyggnadsärenden, 117 taxeärenden och 102 övriga ärenden. Förutom arvoden hava under åren 1908—1926 till järnvägsfullmäktige i resekostnads- och traktamentsersättning utbetalts tillhopa 5,459 kronor 50 öre.

I till de sakkunniga avgivet yttrande har *järnvägsstyrelsen* i huvudsak anfört:

Av de av styrelsen lämnade uppgifterna framginge, att en tendens till utvidgat deltagande av järnvägsfullmäktige i statsbanornas förvaltning förefunnnes. Styrelsen erinrade om sitt ovanberörda utlåtande den 22 mars 1923 över statsbaneekonomikommisionens förslag, del II, däri styrelsen anmälde sin avsikt att beträffande ärenden av företrädesvis praktisk-ekonomisk innebörd utvidga fullmäktiges deltagande i förvaltningen. Den ståndpunkt, styrelsen i berörda utlåtande intagit, hade styrelsen sedan dess icke funnit anledning frångå.

Styrelsen hade allt starkare bibringats övertygelsen, att fullmäktige, med vilka alltid ett gott samarbete varit rådande, varit till verklig nytta, att genom deras erfarenhet och kännedom om olika näringsgrenars läge vid olika tidpunkter samt deras objektivt hållna råd ej blott avsevärda fördelar vunnits för statens järnvägars förvaltning utan och näringarnas önskemål ofta blivit på ett mera effektivt och allsidigt sätt prövade i mån av järnvägsekonomiska möjligheter än som under andra förhållanden sannolikt kunnat ske.

Ehuru styrelsen sålunda för sin del hölle före, att fullmäktiginstitutionen vid statens järnvägar väl fyllt sitt ändamål, läte det sig naturligen ej förneka, att även på annat sätt kunde tillföras den speciella art av sakkunskap, som fullmäktige för närvarande representerade. Sålunda skulle ju exempelvis järnvägsstyrelsen kunna berättigas att, då så ansåges erforderligt, för

vissa fall inkalla sakkunniga personer från utomstående kretsar för hörande eller att remittera respektive frågor för yttrande till befintliga sammanslutningar inom olika industrigrupper, såsom handelskammare, industriförbund och föreningar, vilka var på sitt område måste förutsättas sitta inne med detaljkännedom angående sina respektive näringsgrenars förhållanden och önskemål. Styrelsen ville emellertid framhålla, att en dylik korrespondens i själva verket dock faktiskt redan förefunnos genom de många hänvändelser och framställningar från såväl enskilda trafikanter som näringslivets olika representationer, som gjordes till styrelsen direkt eller dit remitterades. Så mycket att ytterligare vinna genom en sådan anordning kunde det därför näppeligen vara, men däremot kunde det sägas, att genom en bundenhet vid ett dylikt system snabbheten i frågornas behandling kunde bli lidande. Järnvägsfullmäktige stode till järnvägsstyrelsens förfogande när som helst — i brådskande fall till och med efter ett telefonbud — men det bleve alltid förenat med viss tidsförlust att inhämta utomståendes eller föreningars mening, vartill komme, att det nog med fog kunde befaras, att i respektive utlåtanden nödig hänsyn till statens järnvägars skäligen intressen ej alltid komme att tagas utan finge stå tillbaka för vad som enligt den sakkunniges mening skulle lända den näringsgren till fördel, som han närmast representerade. Styrelsen ansåge sig i detta sammanhang böra omnämna, vad en reservant till styrelsens ovanberörda utlåtande den 22 mars 1923 föreslagit, nämligen att de nuvarande järnvägsfullmäktige och järnvägsrådet skulle ersättas med *en* rådgivande institution, som skulle bestå av personer med sakkunskap inom olika områden och som järnvägsstyrelsen skulle äga att med största frihet vid olika tillfällen tillkalla, en eller flera, för att lämna råd i frågor, där tillräcklig sakkunskap icke ansåges föreligga inom styrelsen. Ej heller ett sådant system ansåge styrelsen emellertid kunna givas företräde framför den nuvarande enkelt och väl fungerande fullmäktiginstitutionen.

I varje fall torde det vara tvivelaktigt, om genom övergång till annat system för inhämtandet av ifrågakvarande sakkunskap någon reell besparing skulle kunna ernås.

Det till järnvägsfullmäktige utgående arvodet, 6,000 kronor, kunde med hänsyn till vikten av att till dessa poster förvärva högt kvalificerade personer och mängden av deras arbete icke anses oskäligt högt. Det syntes styrelsen rimligt, att den viktiga sakkunskap, som genom fullmäktige tillfördes verket, icke underbetalades.

De *sakkunniga* hava i förevarande fråga i huvudsak anfört:

De sakkunniga hade vid prövningen av ifrågakvarande fullmäktiginstitution kommit till den uppfattningen, att möjlighet till ett ganska regelbundet och effektivt inflytande på statsbaneledningens ekonomiska dispositioner stode öppen för praktiska och självständiga män på fullmäktigeposterna. Avsikten att bereda järnvägsstyrelsen direkt tillgång till merkantil och industriell sakkunskap, som verksamt kunde bidra till genomförandet av en affärsmässig förvaltning, syntes alltså genom järnvägsfullmäktige hava blivit på ett tillfredsställande sätt uppfyllt. Man hade ock att taga hänsyn till betydelsen av att näringslivets intressen och synpunkter bleve på ett smidigt sätt och under känslan av ansvar framförda inom ledningen för statens järnvägar, som vore statens och landets största affärsföretag.

Visserligen läte det sig naturligen ej förneka, såsom järnvägsstyrelsen påpekat, att styrelsen även på annat sätt kunde tillföras den speciella art av sakkunskap, som fullmäktige för närvarande representerade. De sakkunniga, som tagit i övervägande de möjligheter, som i sådant hänseende

enligt järnvägsstyrelsens yttrande kunde stå till buds, hade emellertid, lika med styrelsen, funnit sig icke böra förorda desamma. På grund härav och då de sakkunniga ansåge, att behov av fullmäktige vid järnvägsstyrelsen alltjämt föreläge, hade de sakkunniga stannat för att beträffande järnvägsfullmäktige icke ifrågasätta någon avveckling. Ej heller ansåge sig de sakkunniga, efter prövning, kunna föreslå någon förändring i antalet järnvägsfullmäktige.

Att ersättning för uppdrag såsom järnvägsfullmäktig skulle utgå i form av fast årligt arvode funne de sakkunniga uppenbart med hänsyn till arten och omfattningen av de fullmäktiges arbete och ville här icke ifrågasätta ett utbyte mot formen av fast årligt arvode jämte ersättning för sammanträdesdag. Arvodet, som senast bestämdes år 1919, syntes emellertid efter nuvarande förhållanden vara för högt. Såväl med hänsyn till penningvärdets stegring som ock till den förmån av stående fribiljetter å statens järnvägar, som tillkomme järnvägsfullmäktige, hade de sakkunniga funnit en icke obetydlig nedsättning av arvodet nu böra äga rum. Vid jämförelse med motsvarande arvoden inom andra med den förevarande likartade lekmannainstitutioner, som vid ett bifall till de sakkunnigas förslag skulle komma att bestå, hade de sakkunniga funnit ett belopp av 3,000 kronor för år utgöra ett lämpligt avvägt arvode åt järnvägsfullmäktige. De sakkunniga hyste ingen som helst tvekan, att det även mot detta lägre arvode skulle bliva möjligt att finna till uppdraget som järnvägsfullmäktige villiga och lämpliga personer.

De sakkunnigas förslag i förevarande hänseende innebär alltså, att järnvägsfullmäktige bihållas men att deras arvode nedsättes till 3,000 kronor.

Frågan om en förändring av statens järnvägars organisation har underkastats ingående utredningar. I sådant hänseende föreligga nämligen statsbaneekonomikommissionens betänkande och förslag angående statens järnvägars ekonomi, del II (förvaltningens ledning och organisation) och socialiseringsnämndens utlåtande och förslag angående statens järnvägar som allmänt affärsverk, vilka båda förslag avse genomgripande ändringar av själva styrelsens organisation och det senare förslaget även en ändring av verkets rättsliga ställning. Vidare har järnvägsstyrelsen i besparingssyfte avgivit ett förslag, vilket huvudsakligen avser ändringar i distriktsförvaltningens organisation. Till den del förstnämnda två förslag avse järnvägsstyrelsens organisation beröra de givetvis även fullmäktiginstitutionen, vars uppgifter i händelse av förslagets genomförande skulle komma att fyllas av statens järnvägars egen styrelse. Då emellertid tidpunkten för dessa förslags slutliga prövning lär vara oviss, torde hinder icke föreligga att nu till prövning upptaga frågan om järnvägsfullmäktige.

Av den nu framlagda utredningen i denna fråga inhämtas, att järnvägsfullmäktige anlitas i stor omfattning, att antalet sammanträden och ärenden är betydande i jämförelse med förhållandena vid andra fullmäktiginstitutioner av likartad beskaffenhet, att vederbörande fullmäktiges mening inhämtas även under hand, att arbete mellan sammanträdena för därvid till behandling förekommande ärenden bedrivs av fullmäktige samt att de under fullmäktiges medverkan behandlade ärendena äro skiftande till sin beskaffenhet. Härjämte är att märka, att järnvägsstyrelsen har för avsikt att fort-

Departements-
chefen.

sätta på den redan inslagna vägen att beträffande ärenden av praktisk-ekonomisk innebörd utvidga fullmäktiges deltagande i förvaltningen.

Att syftet med järnvägsfullmäktiges inrättande, nämligen att på ett smidigt sätt bereda järnvägsstyrelsen tillfälle att vid förvaltningen av statens järnvägar samråda med personer med erfarenhet från affärslivet, på ett tillfredsställande sätt vunnits synes mig sålunda ådagalagt. Uppenbarligen förefinnes alltjämt behov av dylik sakkunskap. Med hänsyn härtill och då genom järnvägsfullmäktige detta behov på ett lämpligt sätt tillgodoses, läser någon avveckling eller minskning av järnvägsfullmäktige icke böra ifrågasättas.

Om sålunda ifrågavarande fullmäktige torde böra bibehållas, synes likväl en reglering av den till dem utgående ersättningen nu kunna ske. I sådant hänseende finner jag mig på av de sakkunniga anförda skäl böra tillstyrka, att berörda ersättning, vilken alltjämt torde böra hava formen av fast årligt arvode, nedsättes till 3,000 kronor för år.

Av de nuvarande järnvägsfullmäktige har den ene förordnats för åren 1926 och 1927 och den andre för åren 1927 och 1928, dock med skyldighet för den sistnämnde att vara underkastad de ändrade bestämmelser i avseende å åtnjutande av arvode för uppdraget, som i vederbörlig ordning kunna varda fastställda. Med hänsyn härtill synes den förordade nedsättningen i arvodet lämpligen böra tillämpas från och med den 1 januari 1928.

Ett bifall till vad jag sålunda förordat skulle för statens järnvägar medföra en årlig kostnadsbesparing av 6,000 kronor.

3. **Postsparbanksfullmäktige.** Då postsparbanken tidigare var självständigt ämbetsverk, företrädde densamma av en styrelse, bestående av generaldirektören och chefen för postverket såsom ordförande samt fyra ledamöter, nämligen postsparbanksdirektören och chefen för postsparbanken såsom föredragande, en av Kungl. Maj:t varje gång för en tid av tre år särskilt förordnad ledamot, en ledamot, som fullmäktige i riksbanken inom sig utsett, och en av fullmäktige i riksgäldskontoret inom sig utsedd ledamot.

I samband med postsparbankens inordnande från och med år 1923 i postverket inrättades för tillförande av nödig sakkunskap vid generalpoststyrelsens behandling av vissa postsparbanksärenden tre postsparbanksfullmäktige. Av dessa, som av Kungl. Maj:t förordnas för en tid av högst tre år, är en tillika fullmäktig i riksbanken och en fullmäktig i riksgäldskontoret. Den postsparbanksfullmäktig, som ej är fullmäktig i riksbanken eller riksgäldskontoret, benämnes förste postsparbanksfullmäktig. Efter postgironörelsens införande med 1925 års ingång deltaga postsparbanksfullmäktige även i behandlingen av vissa postgiroärenden.

I gällande instruktion för generalpoststyrelsen stadgas om postsparbanksfullmäktige bland annat följande:

Postsparbanksfullmäktig åligger att såsom ledamot av styrelsen deltaga i behandlingen av postsparbanken och postgironörelsen berörande ärenden, varjämte särskilt förste postsparbanksfullmäktigen har att närmare följa postsparbankens verksamhet och postgironörelsens bedrivande (§ 17). Samtliga postsparbanksfullmäktige skola kallas till sammanträde, vid vilket skola behandlas postsparbanks- eller postgiroärenden, som röra inköp eller försälj-

ning av räntebärande obligationer samt medelsplacering i övrigt, vidtagande av åtgärder för beredande av nödiga rörelsemedel, räntegottgörelse å i postsparbanken eller postgirorörelsen inestående medel samt ändringar i förordningarna angående postsparbanken och angående postgirorörelsen eller i de av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser angående förvaltningen av de i postsparbanken och postgirorörelsen inestående medel. Beslut i dylika frågor må ej fattas, därest icke minst två av postsparbanksfullmäktige äro närvarande.

Ärende, som nyss nämnts, avgöres efter omröstning mellan generaldirektören, närvarande postsparbanksfullmäktige, chefen för den byrå, till vilken ärendet hör, samt, därest enligt särskild bestämmelse annan byråchef är närvarande, sådan byråchef; och skall därvid såsom styrelsens beslut gälla den mening, varom flertalet förenar sig, eller, vid lika röstetal, den mening, som biträdes av generaldirektören (§ 23).

Postsparbanksfullmäktige åtnjuta årligt arvode till belopp av, förste postsparbanksfullmäktigen 3,000 kronor samt övriga fullmäktige envar 1,200 kronor.

Med anledning av generalpoststyrelsens framställning den 12 september 1925 om tilläggsarvode till vissa personer i anledning av postgirorörelsens införande framlade Kungl. Maj:t i proposition, nr 184, till 1926 års riksdag förslag om höjning av arvodena för, bland andra, postsparbanksfullmäktige från 3,000 respektive 1,200 kronor till 3,500 respektive 1,800 kronor. Riksdagen (skrivelse nr 213) ansåg emellertid, att med prövning av arvodesförhöjningen till postsparbanksfullmäktige borde anstå, till dess den av riksdagen begärda utredningen rörande fullmäktigsystemet inom statsförvaltningen föreläge avslutad.

Enligt av generalpoststyrelsen till de sakkunniga lämnade uppgifter har antalet sammanträden, i vilka postsparbanksfullmäktige deltagit, utgjort: år 1923 40, år 1924 25, år 1925 22 och $\frac{1}{1}-\frac{30}{8}$ 1926 28. Till dessa uppgifter har generalpoststyrelsen anmärkt, att det jämväl mellan sammanträdena då och då varit nödvändigt för föredragande byråchefen att rådgöra med fullmäktige rörande pågående förhandlingar i placeringsfrågor. Då postsparbankens verksamhet under den tidrymd, varom här vore fråga, varit stadd i fortgående kraftig utveckling och detsamma varit och fortfarande vore förhållandet beträffande den nya rörelsegrenen, postgirorörelsen, så syntes på grund härav kunna antagas, att ett ökat anlitande av postsparbanksfullmäktige vore att förvänta.

Antalet och beskaffenheten av de ärenden, i vilka fullmäktige deltagit, framgå av följande tablå:

Å r	Kungl. brev och remisser samt remisser från andra verk m. fl.	Placeringsärenden			Organisations- och bokföringsfrågor	In- och utlåningsräntor
		Kommunlån	Inteckningslån	Inköp av obligationer		
1923	11	94	99	301	40	3
1924	12	42	90	13	14	3
1925	12	30	109	6	26	—
$\frac{1}{1}-\frac{30}{8}$ 1926	15	36	76	155	19	—

Under förberörda tidrymd hava placerats i runt tal 90 miljoner kronor. Utöver arvodena har någon ersättning icke utgått till postsparbanksfullmäktige.

Generalpoststyrelsen har härutöver vidare anfört:

Vid bedömande av frågan om nyttan av fullmäktiginstitutionen torde det vara tillfyllest att peka på det förhållandet, att varken postsparbanken eller postgirokontoret hittills haft att vidkännas någon som helst förlust på gjorda medelsplaceringar. Det vore följaktligen påtagligt, att institutionen synnerligen väl fyllt de vid dess inrättande avsedda uppgifterna. Och med avseende å vad av styrelsen uttalats om den tänkbara utvecklingen vore det jämväl utan vidare klart, att samma skäl, som förefunnits vid institutionens inrättande, fortfarande gällde med oförminskad bärkraft. Den insikt och erfarenhet i ekonomiska frågor, alldeles särskilt rörande penningmarknadens läge och olika placeringars lämplighet ur säkerhetssynpunkt, som på ett så lyckligt sätt funnes representerad hos postsparbanksfullmäktiginstitutionen med dess nuvarande väl avvägda sammansättning, vore helt enkelt outhärlig för en tillfredsställande skötsel av postsparbankens och postgirokontorets maktpåliggande medelsförvaltning.

Av vad styrelsen sålunda anfört torde redan framgå, att styrelsen funne sig hava haft de bästa erfarenheter av samarbetet med fullmäktige, samt att någon begränsning eller ändring i sammansättningen av ifrågakvarande institution enligt styrelsens förmenande icke borde ske.

Beträffande slutligen kostnaderna för fullmäktiginstitutionens uppehållande hölle styrelsen fortfarande före, att årsarvodena icke kunde sättas lägre än de i ovan berörda skrivelse den 12 september 1925 begärda eller 3,500 respektive 2,000 kronor, därest styrelsen skulle kunna påräkna biträde av för sin uppgift så väl kvalificerade personer, som styrelsen för närvarande hade förmånen att samarbeta med. Ett utbyte av de fasta årsarvodena mot viss ersättning för sammanträdesdag eller på annat sätt syntes styrelsen icke kunna ifrågakomma för ett sådant uppdrag som postsparbanksfullmäktiges och torde icke kunna medföra någon besparing.

De *sakkunniga* hava beträffande postsparbanksfullmäktige anfört:

Vid postsparbankens inordnande i postverket ersattes den tidigare förefintliga styrelsen för postsparbanken med en fullmäktiginstitution, uti vilken tre utom generalpoststyrelsen stående personer jämte chefen för styrelsen och en eller flera byråchefer skulle hava att fatta beslut i åtskilliga viktiga postsparbanken berörande ärenden, vartill sedermera kommit ärenden angående postgirogörelsen. De till postsparbanksfullmäktiges arbetsuppgifter hörande ärendena avsåge huvudsakligen placering av postsparbankens och postgirorörelsens medel. Postsparbankens fonder uppginge för närvarande till omkring 185 miljoner kronor, och de i postgirogörelsen inestående medlen belöpte sig nu till omkring 20 miljoner kronor. Under sådana förhållanden och med särskilt beaktande av den för icke så länge sedan med postgirogörelsen införda nya betalningsformen under postverkets förmedling vore det givet, att de sakkunniga, som icke kunde ingå på frågan om en organisationsändring berörande generalpoststyrelsen, icke ansåge sig böra framföra något förslag i fråga om avveckling av nämnda fullmäktiginstitution. Ej heller kunde de sakkunniga förorda, att postsparbanksfullmäktige — vilka var för sig torde hava att i fondförvaltningen framföra sina speciella synpunkter till gemensamt främjande av förvaltningens ändamål — begränsades till antalet. En

fullständig avveckling av denna fullmäktiginstitution skulle helt säkert icke kunna verkställas, utan att i dess ställe söktes motsvarighet genom andra åtgärder för tillgodoseende av generalpoststyrelsens behov av ifrågavarande sakkunskap. Sannolikt skulle ej heller därvid kunna uppnås en mera ändamålsenlig anordning än den nu tillämpade.

Beträffande postsparbanksfullmäktiges arvoden ville de sakkunniga erinra, att antalet sammanträden, i vilka postsparbanksfullmäktige deltagit, vore betydande, och att rådgivande arbete mellan sammanträdena förekomme. Att under sådana omständigheter ersättning för uppdrag såsom postsparbanksfullmäktig utginge i form av årligt arvode, funne de sakkunniga stå i överensstämmelse med de synpunkter, vilka enligt de sakkunnigas mening borde läggas å bedömandet av formen för ersättningarna inom lekmanainstitutionerna. I nämnda form utginge jämväl arvoden till fullmäktige för pensionsförsäkringsfonden samt till ledamöterna vid förvaltningen av riksförsäkringsanstaltens olycksfallsförsäkringsfond, med vilka postsparbanksfullmäktige otvivelaktigt vore jämförbara i avseende å såväl sin ställning i förhållande till vederbörande verk som arbetets art och sättet för dess utförande.

De sakkunniga, till vilkas uppgift det hört att taga förevarande arvodesfrågor under omprövning, hade därvid i första hand lagt till grund de framställningar och yttranden, som sammanhängde med ovanberörda, år 1926 framlagda förslag om arvodenas förhöjning, och därutöver sökt att med ledning av nu för de sakkunnigas utredning inhämtade uppgifter och upplysningar bedöma nämnda spörsmål. Tillika hade vid denna prövning jämförelse skett med de arvoden, som utginge till fullmäktige vid förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden och till ledamöterna vid förvaltningen av riksförsäkringsanstaltens olycksfallsförsäkringsfond. Vidkommande förste postsparbanksfullmäktigen, till vilken utginge ett arvode av 3,000 kronor för år, ville de sakkunniga erinra om de skäl, som på sin tid föranledde postsparbankssakkunniga att föreslå inrättande av ett uppdrag såsom förste postsparbanksfullmäktig. Dessa skäl sammanhängde i huvudsak med behovet av »postfullmäktiges» anlitande under övergångsåret och de närmaste åren efter omorganisationen av postsparbanken och postgiroverörelsens införande, då det syntes nödvändigt för generalpoststyrelsen att i rätt stor omfattning taga »postfullmäktiges» sakkunskap i anspråk. Vid sådant förhållande borde en och samma fullmäktig i regel vara närvarande i generalpoststyrelsen vid föredragning av vissa postsparbanks- och postgiroärenden; härtill kunde icke någon av de två »postfullmäktige», som tillika vore riksbanks- eller riksgäldsfullmäktige, vara i tillfälle. Det förste postsparbanksfullmäktigen i denna hans egenskap åliggande arbetet torde numera icke vara av den omfattning, som i samband med fullmäktiginstitutionens tillkomst förutsattes skola åtminstone under den första tiden åvila denne fullmäktige. De sakkunniga ansåge sig därför icke kunna tillstyrka förslaget om höjning av det förste postsparbanksfullmäktigen för närvarande tillkommande arvodet. Vad åter anginge arvodet till de övriga postsparbanksfullmäktige, funne de sakkunniga det nu utgående beloppet, 1,200 kronor, väl lågt vid jämförelse med arvoden till fullmäktige vid förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden och till ledamöterna vid förvaltningen av riksförsäkringsanstaltens olycksfallsförsäkringsfond, emot vilka sistnämnda arvoden de sakkunniga, på sätt framginge av deras yttranden i andra sammanhang, icke gjorde någon erinran. De sakkunniga finge alltså föreslå, att arvodet till de postsparbanksfullmäktige, som tillika vore fullmäktige i riksbanken eller riksgäldskontoret, sattes till 1,800 kronor för år eller i enlighet med det av Kungl. Maj:t för 1926 års

riksdag framlagda förslaget. Vid sitt förslag om arvode till dessa postsparbanksfullmäktige hade de sakkunniga jämväl beaktat deras ställning såsom fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret.

Departements-
chefen.

Det torde till en början få erinras, att generalpoststyrelsen inkommit med ett förslag till viss omorganisation av styrelsen. Då detta förslag icke berör postsparbanksfullmäktige, torde utan föregripande av den i sagda förslag avsedda omorganisationen frågan om bemälda fullmäktige nu kunna upptagas till prövning.

Den av de sakkunniga anställda utredningen synes mig till fullo hava ådagalagt behovet och nyttan av särskild sakkunskap vid behandlingen av särskilt ärenden angående placering av de i postsparbanks- och postgironörelserna insatta medlen. Med dessa rörelsens ytterligare utveckling synes en sådan sakkunskap än mindre kunna undvaras. Med hänsyn härtill finner jag mig i likhet med de sakkunniga icke kunna föreslå någon avveckling av postsparbanksfullmäktiginstitutionen eller en inskränkning av fullmäktiges antal.

Vad beträffar postsparbanksfullmäktiges arvode, synes någon förändring i sättet för dess utgående icke böra ske. Vidkommande den av de sakkunniga föreslagna höjningen av arvodet till de bägge postsparbanksfullmäktige, som tillika äro fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, så lär, även om en ökning av postsparbanks- och postgironörelserna torde vara att emotse, behov av arvodets höjning icke föreligga. Jag anser mig därför icke kunna biträda de sakkunnigas förslag i denna del.

Ett bifall till de av mig ovan förordade förslagen medför ändringar i 42 § i gällande avlöningsreglemente för kommunikationsverken. I överensstämmelse med vad nästlidet år skedde beträffande av omklassificeringen av postkontoren m. m. föranledda ändringar i nämnda avlöningsreglemente torde Kungl. Maj:t böra bemyndigas att i nyssnämnda författningsrum vidtaga de ändringar, som föranledas av riksdagens i förevarande ämne fattade beslut.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1:o) besluta, att telegrafullmäktige skola från och med den 1 januari 1929 indragas samt att arvodet till järnvägsfullmäktig skall från och med den 1 januari 1928 utgå med ett belopp, för år räknat, av 3,000 kronor;

2:o) bemyndiga Kungl. Maj:t att i 42 § i avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk vidtaga de ändringar, som föranledas av riksdagens beslut beträffande ovanberörda fullmäktige.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

A. C. F. v. Krusenstierna.
